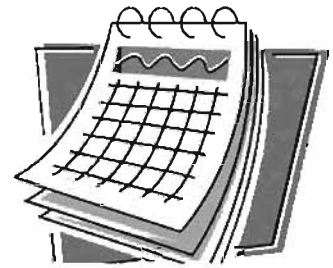

مشاهیر و رویدادهای تاریخ معاصر

تیر ماه

به کوشش: مهدی انواری

بود و تیغ تیز قلمش همواره متوجه او و سیاست های وی بود، در دوازدهم تیر ماه ۱۳۰۳ در منزلش واقع در دروازه دولت تهران توسط چند شخص ناشناس هدف گلوله قرار گرفت و بدرود حیات گفت. میرزاده عشقی را شاید بتوان از اولین کسانی دانست که به سبک امروزی در ایران به نمایشنامه نویسی پرداخته اند. از آثار وی می توان به «کلیات اشعار»، «منظومه اهرای رستاخیز شهریاران ایران»، قطعه «گفن سیاه» و «نوروزی نامه» اشاره کرد.

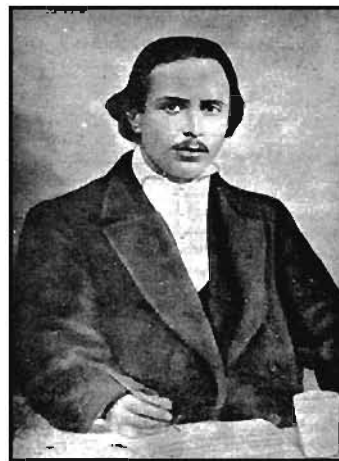
سال های میانی دهه پنجاه شمسی به آلمان رفت و مدت زیادی در آن کشور ماندگار شد و چند فیلم نوگرای دیگر هم ساخت. پس از آلمان به آمریکا رفت و در آن جا چند فیلمنامه نوشت ولی نتوانست هیچ یک را جلوی دوربین ببرد. سهراب شهید ثالث بنیان گذار سینمای نوین ایران در دهم تیرماه ۱۳۷۷ در شهر شیکاگو در اثر بیماری سرطان درگذشت.

هفتم و دهم تیر: تولد و درگذشت سهراب شهید ثالث

سیزدهم و چهاردهم تیر - تولد و درگذشت صادق چوبک

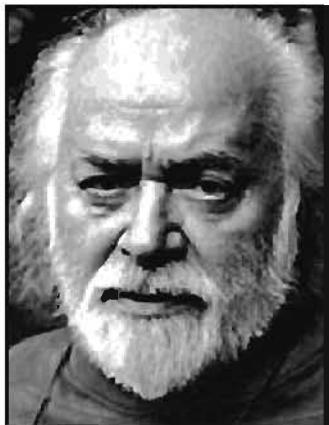
صادق چوبک نویسنده معاصر در چهاردهم تیرماه سال ۱۲۹۵ خورشیدی در شهر بوشهر به دنیا آمد. تحصیلاتش را در بوشهر، شیراز و کالج آمریکایی تهران به اتمام رساند و در سال ۱۳۱۶ به استخدام وزارت فرهنگ درآمد. اولین اثرش «خیمه

دوازدهم تیر - قتل میرزاده عشقی

شاعر، روزنامه نگار و نمایش نامه نویس معاصر، سید محمد رضا کردستانی معروف به میرزاده عشقی در سال ۱۲۷۳ خورشیدی در شهر همدان متولد شد. در جنگ جهانی اول به طرفداری از عثمانی پرداخت و چند سالی در استانبول ساکن شد. پس از بازگشت به ایران روزنامه «قرن بیستم» را منتشر کرد و در آن شروع به انتقاد از اوضاع اجتماعی و سیاسی زمان نمود. عشقی که از مخالفان جدی سردار سپه (رضاشاه)

سهراب شهید ثالث نویسنده و کارگردان موج نو سینمای ایران در هفتم تیر ماه ۱۳۲۲ در تهران متولد شد. پس از پایان دبیرستان به اتریش رفت و دوره کوتاهی را در مدرسه سینمایی کراوس گذراند. پس از آن راهی فرانسه شد و تحصیلات خود را در رشته سینما به اتمام رساند. وی پس از بازگشت به ایران شروع به ساختن فیلم های مستندی چون «بزم درویشان»، «رستاخیز» و «آیا...؟» برای وزارت فرهنگ نمود. وی با ساختن نخستین فیلم بلند خود، «یک اتفاق ساده»، در سینمای ایران به شهرت رسید. فیلم «طبیعت بی جان» را که می توان شاهکار هنری او دانست در سال ۱۳۵۴ ساخت و مورد تحسین بسیاری از نویسندگان و منتقدان وقت قرار گرفت. این فیلم در جشنواره برلین در سال ۱۹۷۴ میلادی برنده جایزه خرس طلایی شد. شهید ثالث در

۴۸ به عضویت شورای شعر و موسیقی درآمد و در کنار هوشنگ ابتهاج، فریدون مشیری، نادر نادرپور، یدالله رویایی و بیژن جلالی به کار فرهنگی پرداخت و در سال ۵۷ عضو کانون نویسندگان ایران شد. از آثار سیمین بهبهانی می توان به مجموعه های «جای پا»، «چلچراغ»، «رستاخیز»، «خطی از سرعت و آتش»، «دشت ارژن» و «با قلب خود چه خریدم؟» اشاره کرد. وی هم اکنون ۸۳ سال دارد و در تهران زندگی می کند.

بیست و هشتم تیر - درگذشت احمد قوام (قوام السلطنه)

احمد قوام معروف به قوام السلطنه سیاست مدار دوران قاجار و پهلوی در سال ۱۲۵۲ خورشیدی در تهران متولد شد. پدرش میرزا ابراهیم خان معتمد السلطنه از رجال دوره ناصرالدین شاه و مادرش طاووس خانم دختر میرزا محمد خان مجدالملک

دارای چند دکترای افتخاری از دانشگاه های معتبر دنیا بود. وی همچنین در سمینار بین المللی سومر در دانشگاه هاروارد و انجمن خاورشناسان پاریس عضویت داشت. استاد معین به پیشنهاد علامه قزوینی با علی اکبر دهخدا در تهیه و تألیف لغت نامه همکاری نمود و پس از مرگ دهخدا تنظیم فیش های چاپ نشده را عهده دار شد به طوری که هشتاد جلد از مجلدات دهخدا زیر نظر ایشان انجام گرفت. دکتر معین، صاحب فرهنگ فارسی معین، بیش از بیست جلد کتاب در طول حیات پربار خود تألیف کرد. وی همچنین پس از مرگ نیمایوشیچ، بنا به وصیت وی، بررسی آثار نیما را به عهده گرفت. این بزرگ مرد علم و ادب ایران در آذر ماه سال ۱۳۴۵ به علت کار زیاد و کمبود استراحت در یکی از اتاق های دانشکده ادبیات دانشگاه تهران بیهوش شد. متأسفانه در بیمارستان به علت بی دقتی در تزریق در ناحیه گردن برای انجام آزمایش مغز به اغما فرو رفت و پس از گذراندن حدود چهارسال و نیم در این حالت، سرانجام در سیزدهم تیرماه ۱۳۵۰ و در ۵۷ سالگی دار فانی را وداع گفت. پیکر وی را در آستانه اشرفیه گیلان به خاک سپردند.

بیست و هشتم تیر - تولد سیمین بهبهانی

بانوی شاعر و غزل سرای معاصر، سیمین خلیلی، معروف به سیمین بهبهانی در ۲۸ تیر ماه ۱۳۰۶ خورشیدی در تهران چشم به جهان گشود. پدرش عباس خلیلی شاعر، نویسنده و مدیر روزنامه «اقدام» و عموی پدری اش میرزا حسن خلیلی از رهبران مشروطه بود. مادر سیمین، فخرعظما ارغون از زنان شاعر و پیشروی زمان خود بود که مدتی هم سردبیری روزنامه «آینده ایران» را برعهده داشت. سیمین پس از پایان دبیرستان وارد دانشسرای عالی شد و در عین حال در رشته حقوق نیز به تحصیل پرداخت. پس از اتمام تحصیلات عالی دبیر دبیرستان های تهران شد. شغلی که سی سال به آن اشتغال داشت. بهبهانی در سال

شب بازی» را که مجموعه داستان های کوتاه بود، در سال ۱۳۲۴ منتشر کرد. چوبک بارمان «تنگسیر» به شهرت رسید به طوری که امیر نادری فیلمساز معاصر براساس این داستان فیلمی را با همین نام در سال ۵۲ جلوی دوربین برد. از آثار دیگر صادق چوبک می توان «سنگ صبور»، «روز اول قبر» و «چراغ آخر» را نام برد. آخرین اثر وی که ترجمه ای بود بنام «مهیاره» در سال ۱۳۷۰ توسط انتشارات نیلوفر در تهران به چاپ رسید. صادق چوبک که در اواخر عمر بینایی اش را از دست داده بود در ۱۳ تیر ماه ۱۳۷۷ در شهر برکلی در کالیفرنیا آمریکا درگذشت.

سیزدهم تیر - درگذشت دکتر محمد معین

دکتر محمد معین نویسنده و استاد دانشگاه در سال ۱۲۹۳ خورشیدی در شهر رشت و در خانواده ای روحانی چشم به جهان گشود. در کودکی پدر و مادر را از دست داد و تحت تعلیم پدری بزرگش که مردی فاضل و دانشمند بود قرار گرفت. وی تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش به اتمام رساند و بعد برای ادامه تحصیل به دارالفنون رفت. پس از آن به دانشکده ادبیات دانشگاه تهران راه یافت و در سال ۱۳۲۱ با مدرک دکترای ادبیات فارسی فارغ التحصیل شد. دکتر معین عضو فرهنگستان ایران و

سینگی صاحب رساله مجدیه و خواهر امین الدوله معروف بود. قوام تحصیلات ابتدایی را به طور خصوصی آموخت و بعد به تحصیل ادبیات فارسی، صرف و نحو عربی و ریاضیات پرداخت و در خطاطی حاذق شد؛ به طوری که وقتی پدرش نمونه خط او را به ناصرالدین شاه نشان داد، شاه او را در زمره پیشخدمت های خاص خود قرار داده و لقب دبیر حضور را به وی اعطا نمود. پس از آن وی منشی و رئیس دفتر امین الدوله، صدر اعظم مظفرالدین شاه شد. پس از عزل امین الدوله از صدرات، قوام راهی اروپا شد و به تکمیل تحصیلات و فراگیری زبان های خارجی پرداخت. وی در سفر سوم مظفرالدین شاه به اروپا در زمره همراهان بود و پس از بازگشت با دریافت لقب دبیر حضور رئیس دفتر مخصوص مظفرالدین شاه شد. قوام السلطنه که در اروپا با نوع حکومت قانون آشنا شده بود، شاه را ترغیب به قبول مشروطیت می کرد به طوری که نهایتاً فرمان مشروطیت را با خط زیبای خود تحریر کرد و برای امضا نزد شاه برد. بعد ها قوام با پرداخت بیست و پنج هزار اشرفی به مظفرالدین شاه لقب قوام السلطنه را از وی گرفت و پس از خلع محمد علی شاه و فتح تهران به دست مشروطه خواهان از سوی سردار سپه به معاونت وزارت داخله منصوب شد. پس از آن در کابینه محمد ولی خان تنکابنی وزیرعدلیه شد. وی در سال ۱۲۹۶ به جای کامران میرزا به حکمرانی خراسان منصوب شد و به این استان امنیتی نسبی بخشید. پس از کودتای ۱۲۹۹ به دست رضا خان و سید ضیاءالدین طباطبایی، قوام دستگیر و زندانی شد. پس از سقوط دولت سید ضیاء و تبعید وی به اروپا، از طرف احمد شاه قاجار به نخست وزیر برگزیده شد. وی پس از چند دوره کوتاه نخست وزیر بار دیگر به اروپا رفت و سال ها در آن جا اقامت نمود. پس از شهریور ۱۳۲۰ و سقوط رضا شاه، قوام بار دیگر وارد صحنه سیاسی کشور شد و پس از اشغال ایران توسط متفقین برای مدت پنج ماه نخست وزیر بود ولی به علت بحران های داخلی، فقر دولت، و نارضایتی

مردم ناچار به استعفاء شد. در قضیه آذربایجان و بحران استقلال ایران وی همراه هیأتی برای مذاکره با استالین به مسکو رفت. در نتیجه این مذاکرات، قوام با وعده واگذاری نفت شمال به روسیه در صورت تصویب مجلس، موافقت استالین را با تخلیه نیروهای شوروی از آذربایجان جلب نمود. پس از حل مسأله آذربایجان قوام السلطنه با شاه اختلاف پیدا کرده و نهایتاً راهی اروپا شد. در تیر ماه ۱۳۳۱ که بین شاه و مصدق اختلافاتی بروز کرده بود، پس از استعفاء مصدق، دوباره به مدت چهار روز نخست وزیر شد. بعد از قیام سی تیر و برکناری، قوام دیگر هرگز کار سیاسی نکرد و اغلب بیمار بود تا اینکه سرانجام در بیست و هشتم تیر ماه ۱۳۳۴ در ۸۲ سالگی درگذشت و در مقبره خانوادگی در قم دفن شد.

سی ام تیر - قیام مردم در حمایت دولت دکتر مصدق

دکتر مصدق در اردیبهشت ماه ۱۳۳۰ و پس از استعفاء حسین علا به نخست وزیر رسید. در پایان نخستین سال زمامداری مصدق، هنوز مسأله نفت به طور کامل حل نشده بود و شاخ و شانه کشیدن ایران و انگلیس بر سر نفت همچنان ادامه داشت. شاه تحت فشار انگلیس و نگران از قدرت یافتن حزب توده کم کم از مصدق روگردان می شد. بخصوص اینکه مصدق مرتب این جمله را تکرار می کرد که «شاه باید سلطنت کند نه حکومت» و این بیش از پیش بر نگرانی های شاه می افزود. از طرف دیگر

مصدق نگران تحرکاتی بود که در ارتش علیه او آغاز شده بود. به همین دلیل دکتر مصدق ضمن حفظ سمت خواستار به عهده گرفتن وزارت جنگ شد و در نامه ای به شاه نوشت: «چون در نتیجه تجربیاتی که در دولت سابق به دست آمده پیشرفت کار در این موقع حساس ایجاب می کند که پست وزارت جنگ را فدوی شخصاً عهده دار شود و (اگر) این کار مورد تصویب شاهانه واقع نشد، البته بهتر آن است که دولت آینده را کسی تشکیل دهد که کاملاً مورد اعتماد باشد و بتواند منویات شاهانه را اجرا کند.» این تقاضا با مخالفت شاه روبرو می شود و مصدق استعفاء داد. اکثریت مجلس به نخست وزیری قوام السلطنه ابراز تمایل کردند و شاه فرمان نخست وزیری او را صادر کرد. این امر با واکنش مردم در دفاع از مصدق روبرو شد و در نتیجه، اعتصابات، تظاهرات خیابانی و درگیری های مردمی با ارتش و نیروهای امنیتی آغاز شد که با اعلام تعطیلی روز سی ام تیر از سوی گروه ها، احزاب، جمعیت های دینی و سیاسی هوادار مصدق به اوج خود رسید؛ به طوری که آیت الله کاشانی اعلام کرد اگر قوام ظرف ۴۸ ساعت برکنار نشود اعلام جهاد کرده و خود کفن پوش به خیابان خواهد آمد. در نتیجه قوام پیش از اینکه موفق به تشکیل کابینه شود استعفاء داد. در غروب روز سی ام تیر از ۶۴ نماینده مجلس، ۶۱ نفر به دکتر مصدق رأی داده و اظهار تمایل به نخست وزیری مجدد وی کردند. بدین ترتیب شاه فرمان نخست وزیری مصدق را توشیح نمود و مقام وزارت جنگ و اختیار عزل و نصب فرماندهان ارتش را به وی تفویض کرد.

مراجع

- قالد، محمد - عشق: سیمای لجب یک آنارشیست - طرح نو - چاپ دوم - تهران ۱۳۸۰
- طلوعی، محمود - زیبای تنها - نشر علم - چاپ پنجم - تهران ۱۳۳۶
- پایگاه اینترنتی آفتاب - ۱۷ مهرماه ۱۳۸۴
- پایگاه اینترنتی باشگاه اندیشه
- پایگاه اینترنتی چهار، های ماندگار - ۶ شهریور ۱۳۷۸
- پایگاه اینترنتی شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی